

Research Paper

Investigating the Adaptation Situation of Urban Spaces for the Access of the Veterans and Disabled (Case Study; Government Offices of Izeh City)

Zahra Soltani*: Assistant Professor and Faculty Member of Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran
Majid Goodarzi: Associate Professor and Faculty Member of Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran
Laleh Lamoochi: MA Student, Geography and Urban Planning, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

ARTICLE INFO

Received:2021/06/17
Accepted:2021/12/22
PP: 105-120

Use your device to scan and read the article online

Keywords: adaptation, urban spaces, government offices, veterans and the disabled, Izeh city

Abstract

The principle of providing equal access and opportunities for members of society is one of the pillars of citizenship rights and a prerequisite for providing other services. The principle of equal rights for the disabled and healthy people implies that all members of society are equally important. Meeting this need should form the basis of community planning. The present study aims to examine the status of the adaptation of office spaces in Izeh city for proper access for the disabled. The present applied-theoretical study employed a descriptive-analytical research method field study and library research techniques for data collection. Also, data analysis was done to review the adaptation of urban spaces (government offices, Izeh city) in 24 departments. The results show that in Izeh, in terms of adapting office space for the disabled, the Welfare Department ranks first, and the Water and Sewerage Department ranks last. The Governor's Office as a department that prepares an annual report on the performance of departments to adapt for the disabled they are ranked 11th. Generally speaking, designing the government office environment does not correspond to the standards according to the t-test, showing an average of 2.86 at a significance level of 0.000. There is a significant relationship between the participation of the disabled and the observance of adaptation standards with a correlation coefficient of 0.592. The t-test results showed that the average of departments related to the affairs of the disabled has a more appropriate level, and the welfare departments, the Martyr and Veterans Affairs Foundation, the Relief Committee, and Social Security are 3.72, 3.48, and 3.056, and 2.96 respectively. Also, in terms of adapting office space for the disabled, the Welfare Department ranked first, and the Water and Sewerage Department ranked last.

Citation: Soltani, Z., Goodarzi, M., Lamoochi, L. (2023). **Investigating the Adaptation Situation of Urban Spaces for the Access of the Veterans and Disabled (Case Study; Government Offices of Izeh City).** Journal of Research and Urban Planning, Vol 14, No 54, PP: 105-120.
DOI: 10.30495/JUPM.2022.28251.3907
DOR:

* **Corresponding author:** Zahra Soltani, **Tel:** +989134129386 **Email:** z.soltani@scu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

According to urban planning, a healthy city is where all citizens can benefit from its spaces. These urban spaces should provide more services to the vulnerable so that this group does not disappear from the scene of society and is not forgotten. The part of the society practically deprived of urban spaces due to its physical disability seeks the cause, not in the “disability of the city” but in its “disability” and avoids approaching this urban space. Today, the social participation of people with disabilities in society is a challenging issue due to the neglect of their needs in developing public urban spaces, services, and modern technology.

Methodology

The present applied-theoretical study employed descriptive-analytical and survey research methods. The data were collected through documentary, library, survey techniques, and interviews with veterans, the disabled, and experts.

The statistical population consisted of veterans and the disabled under the auspices of the Welfare and Martyrs and Veterans Affairs Foundation of Izeh city as 3100 people according to official statistics and thirty experts at the research subject. The sample size was calculated using Cochran’s formula for veterans and the disabled as 360 people. Due to the limited population of experts, all were selected as a sample.

One sample t-test, Pearson correlation coefficient, and TOPSIS were used to analyze the data and test the research hypotheses. Data measurement and analysis tools in this study were SPSS.26 and TOPSIS.

Results and discussion

The results show that in Izeh, in terms of adapting office space for the disabled, the Welfare Department ranks first, and the Water and Sewerage Department ranks last. The Governor's Office as a department that prepares an annual report on the performance of departments to adapt for the disabled they are ranked 11th. Generally speaking, designing the government office environment does not correspond to the standards according to the t-test, showing an average of 2.86 at a significance level of 0.000. There is a significant relationship between the participation of the disabled and the observance of adaptation standards with a correlation coefficient of 0.592. The t-test results showed that the average of departments related to the affairs of the disabled has a more appropriate level, and the welfare departments, the Martyr and Veterans Affairs Foundation, the Relief Committee, and Social Security are 3.72, 3.48, and 3.056, and 2.96 respectively. Also, in terms of adapting office space for the disabled, the Welfare Department ranked first, and the Water and Sewerage Department ranked last.

Conclusion

As the findings show, the Welfare Department and the Martyrs and Veterans Affairs Foundation, with more contact with veterans and the disabled than other departments, are first and second in compliance. A noteworthy point in this ranking is the governorate office, which is ranked 11th. This is important if the office prepares an annual report on the adaptation of other government departments for access for veterans and the disabled. Generally, according to the results of various statistical tests, it can be concluded that the design of the environment of the governorate offices in Izeh does not comply with the standards of adaptation of spaces for veterans and the disabled. Veterans and the disabled also suffer from a lack of consideration for their needs in urban spaces and government offices.

فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری

دوره ۱۴، شماره ۵۳، تابستان ۱۴۰۲
شاپا چاپی: ۵۲۲۹-۲۲۲۸ - شاپا الکترونیکی: ۲۴۷۶-۳۸۴۵
<https://jupm.marvdasht.iau.ir/>

مقاله پژوهشی

بررسی وضعیت مناسب‌سازی فضاهای شهری جهت دسترسی جانبازان و معلولین (مطالعه موردی: ادارات دولتی شهر ایزده)

زهرا سلطانی^۱، استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران
مجید گودرزی: دانشیار و عضو هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران
لاله لموچی: دانشجوی کارشناسی ارشد، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۰۱ شماره صفحات: ۱۰۵-۱۲۰	اصل تساوی تأمین دسترسی و فرصت‌های برابر برای آحاد جامعه یکی از ارکان حقوق شهروندی و پیش‌نیاز سایر خدمات است. اصل تساوی حقوق معلولین و افراد سالم حاکی از آن است که تمامی افراد جامعه اهمیت یکسانی دارند و رفع این نیاز باید اساس برنامه‌ریزی جوامع را تشکیل دهد. به همین منظور، پژوهش حاضر باهدف بررسی وضعیت مناسب‌سازی فضاهای اداری شهر ایزده در جهت دسترسی مناسب معلولین تدوین شده است. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی-نظری و به لحاظ ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی می‌باشد. نتایج نشان داد که میانگین رضایتمندی معلولین از فضاهای اداری شهر ایزده کمتر از میانگین فرض صفر (۳) است و با توجه به میانگین نمونه‌ای (۲/۹۱) به دست آمده و همچنین سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵؛ در مجموع، معلولین از فضاهای اداری شهر ایزده به لحاظ دسترسی مناسب راضی نیستند. همچنین طراحی محیط ادارات دولتی با توجه به آزمون تی که میانگین رعایت استانداردها را ۲/۵۴ و سطح معناداری آن را ۰/۰۰۱ نشان می‌دهد، با استانداردها مطابقت ندارد. بین مشارکت معلولین و رعایت استانداردهای مناسب سازی رابطه معنادار با ضریب همبستگی ۰/۵۹۲ وجود دارد. با استفاده از آزمون تی مشخص شد که میانگین اداری که با امور معلولین در ارتباط هستند از سطح مناسب‌تری برخوردار بوده و ادارات بهزیستی، بنیاد شهید و امور ایثارگران، کمیته امداد و تأمین اجتماعی به ترتیب ۳/۴۸، ۳/۰۵۶ و ۲/۹۶ می‌باشد. همچنین، به لحاظ مناسب‌سازی فضاهای اداری برای معلولین، اداره بهزیستی رتبه یک و اداره آب و فاضلاب رتبه آخر را کسب نمودند.
از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید	
	
واژه‌های کلیدی: مناسب‌سازی، فضاهای شهری، ادارات دولتی، جانبازان و معلولین، شهر ایزده.	

استناد: سلطانی، زهرا؛ گودرزی، مجید و لاله لموچی. (۱۴۰۲). بررسی وضعیت مناسب‌سازی فضاهای شهری جهت دسترسی جانبازان و معلولین (مطالعه موردی: ادارات دولتی شهر ایزده). فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۱۴، شماره ۵۴، مردشت: صص ۱۰۵-۱۲۰.

DOI: 10.30495/JUPM.2022.28251.3907

DOR:

مقدمه

از دیدگاه برنامه‌ریزی شهری، شهر سالم شهری است که همگی شهروندان بتوانند از فضاهای آن بهره‌مند شوند. این فضاهای شهری باید ارائه‌دهنده خدمات بیشتر به اقشار آسیب‌پذیر باشد تا این گروه از صحنه جامعه محو نگرددند و به فراموشی سپرده نشوند؛ آن بخش از جامعه که به سبب ناتوانی جسمی — حرکتی، عملاً از استفاده از فضاهای شهری محروم گشته است، علت را نه در «معلول بودن شهر» که در «معلول بودن خویش» جستجو می‌کنند و خود را از نزدیک شدن به این فضای شهری بازمی‌دارند (Pakzad, 2004: 17). امروزه مشارکت اجتماعی افراد معلول در جامعه مسئله‌ای چالش‌برانگیز است که علت آن نادیده گرفته شدن نیازهای این افراد در توسعه فضاهای شهری عمومی، خدمات و تکنولوژی مدرن است. آن‌ها به‌تنهایی نمی‌توانند به فعالیت‌های روزانه از قبیل کار، مدرسه، خرید و یا مشارکت در امور اجتماعی و اطرافیان بپردازند (Gharebaghi et al., 2017: 464). در کشورهای درحال توسعه، تدارک خدمات برای افراد معلول و کم‌توان جسمی و حرکتی هنوز هم تا حد زیادی تابع دولت و جامعه مدنی است. رویکرد حقوق بشر به معلولان و کم‌توانان مانند هر شهروند عادی است که حق دارد از فرصت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی موجود در جامعه بهره‌مند گردد. برخی از کشورهای درحال توسعه به‌ویژه در آمریکای لاتین و آسیای شرقی را در ارتباط با این رویکرد، یعنی پذیرفتن معلولان و کم‌توانان در جامعه مدنی و مناسب‌سازی فضاهای شهری و سیستم حمل‌ونقل شهری در پیش گرفته‌اند (Riki et al., 2018: 3). در کشور ما به موضوع مناسب‌سازی پس از پایان جنگ تحمیلی و معلولیت بسیاری از رزمندگان توجه شد و تاکنون اقداماتی در این زمینه صورت گرفته است. آیین‌نامه شورای عالی معماری و شهرسازی که در سال ۱۳۶۸ تنظیم شد، نقطه عطفی در پرداختن به این امر در کشور است (Etemad Sheykholeslami et al., 2014: 36). جانبازان و معلولین در زمره اقشاری هستند که تأمین نیازهای دسترسی برای آن‌ها مستلزم به‌کارگیری تدابیر و تمهیدات ویژه‌ای است؛ چراکه تأمین دسترسی و فرصت‌های برابر برای آحاد جامعه یکی از ارکان حقوق شهروندی و پیش‌نیاز سایر خدمات است. اصل تساوی حقوق جانبازان و معلولین و افراد سالم حاکی از آن است که تمامی افراد جامعه اهمیت یکسانی دارند و رفع این نیازهاست که باید اساس برنامه‌ریزی جوامع را تشکیل دهد. این اصل حکم می‌کند که منابع به‌گونه‌ای به کار گرفته شود که امکانات و فرصت‌های یکسان برای تمامی افراد جامعه به‌خصوص قشر معلولین و جانبازان تضمین شود (Bahmanpour and Selajgeh, 2008: 8). بنابراین، ایجاد بستر فضایی و کالبدی مناسب جهت استفاده همه اقشار جامعه از خدمات و امکانات عمومی، به‌منظور تحرک و جابجایی بهتر و دسترسی آسان‌تر در سطح شهر است یکی از ملزومات رشد و توسعه جوامع بشری امروزی محسوب می‌گردد (Jom'epoor et al., 2016: 22). با توجه به اهمیت موضوع، ایجاد محیط‌های اداری و رعایت استانداردها برای جانبازان و معلولین در شهر ایده از لحاظ ایجاد فضاهای مناسب برای این قشر و رعایت عدالت یکی از ملزومات می‌باشد و پژوهش حاضر باهدف بررسی وضعیت مناسب‌سازی فضاهای شهری به مطالعه وضعیت ادارات دولتی شهر ایده در جهت بهره‌گیری جانبازان و معلولین از ادارات دولتی و سازگاری این اماکن با نیازهای این قشر از جامعه پرداخته است. به همین منظور پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که آیا استانداردهای مناسب‌سازی فضاهای شهری جهت دسترسی جانبازان و معلولین در ادارات دولتی شهر ایده رعایت شده است؟ و در این راستا، فرضیات ذیل به‌عنوان فرض‌های تحقیق قابل بررسی می‌باشد:

- ادارات دولتی شهر ایده به لحاظ دسترسی مناسب، با خواست و توانایی معلولین منطبق نمی‌باشد.
- طراحی محیط ادارات با استانداردهای مناسب‌سازی فضاها برای معلولین مطابقت ندارد.
- بین مشارکت معلولین و رعایت استانداردهای مناسب‌سازی رابطه معناداری وجود دارد.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

معلولیت به‌مثابه پدیده‌ای زیستی و اجتماعی، واقعیتی است که تمام جوامع، صرف‌نظر از میزان توسعه‌یافتگی، اعم از کشورهای صنعتی و غیر صنعتی با آن مواجه هستند (Bezi et al., 2010: 103). طبق اعلامیه حقوق معلولان منتشرشده در سال ۱۹۷۵ و از سوی سازمان ملل متحد معلول کسی است که به علت نقص جسمی و یا روحی (چه مادرزاد و چه غیر آن) تا حدی و یا به‌طور کلی از تأمین ضرورت‌های زندگی عادی فردی و یا اجتماعی ناتوان است (Tavasoli Naini and Kaveyar, 2008: 65) یا به‌عبارت‌دیگر معلول فردی است که به علت اختلالات فیزیکی (جسمی، حرکتی، حسی)، ذهنی و یا روانی دچار محدودیت در عملکرد فردی و یا اجتماعی باشد (Statistical yearbook of the country, 2018: 571)؛ واژه معلول به کسی اطلاق می‌شود که بخشی از توانایی‌های فیزیکی، جسمی، اجتماعی، حرفه‌ای، ذهنی و یا روانی خود را از دست داده یا اصلاً به دست نیاورده است و از آن معلولیت به این شرح تعریف شده است: محرومیت و وضعیت نامناسب یک فرد که پیامد نقص و ناتوانی است و مانع از انجام دادن نقش می‌شود که برای فرد با توجه به شرایط سنی، اجتماعی و فرهنگی طبیعی تلقی می‌شود (Abdollahi et al., 2016: 1027).

هر نوع کمبود یا فقدان توانایی ناشی از اختلال که فعالیت فرد را برای انجام امری به شیوه افراد عادی، محدود نماید و یا دامنه فعالیت وی را از حالت طبیعی خارج نماید معلولیت می‌نامند (Burjiyan, 2008: 30).

لازم به توضیح است، واژه معلولیت را باید نزدیک به اصطلاح ناتوانی دانست. در واقع، ناتوانی یک اصطلاح نسبی است (مانعی در برابر انسان برای انجام یک فعالیت به شکل طبیعی آن) تا سال ۱۹۸۰، بیشتر از آن که از اصطلاح ناتوانی استفاده شود از واژه معلولیت استفاده می‌شد. عمده‌ترین دلیل به تعریف ناتوانی برمی‌گشت که آن را در بی‌کفایتی و عدم استقلال فرد معلول در انجام فعالیت‌های روزمره زندگی، اشتغال، آموزش و زندگی مستقل می‌دانستند. گاهی نیز ناتوانی و معلولیت را بر اساس محدودیت‌های تعریف کرده‌اند. این محدودیت‌ها به صورت کاهش ویژه در فعالیت‌های روزمره، نسبت به سطح فعالیت قبلی فرد تعریف می‌شود (Vahed Shirtari, 2018: 220).

معلول کسی است که به علت ضایعه‌ای ارثی یا اکتسابی نتواند از عهده کاری برآید که سایر افراد هم سن او با معلولیت و تجربیات مساوی انجام می‌دهند. واژه معلولیت به معنی مانع و سد نیست. فقط جانبازان و معلولان به علت وجود موانع و اختلالات مختلف ذهنی، حرکتی، حسی و عاطفی در موانع شهری قادر به رقابت با سایر افراد نیستند و در نتیجه در مسابقه زندگی عقب می‌مانند. معلولان، انواع گوناگونی دارند؛ از جمله بیماران ریوی، اختلالات حاد ریوی، ناراحتی‌های عروقی و خونی، جذامیان، قربانیان اختلالات کروموزومی، معتادان، متکدیان، بزهکاران، زنان خیابانی و... (Ahadi and Hassanpour, 2017: 137).

رایج‌ترین نوع معلولیت‌ها عبارت‌اند از:

۱. معلولیت‌های جسمی شامل:

الف) معلولیت‌های حواسی مانند نابینایی و ناشنوایی؛

ب) معلولیت‌های حرکتی مانند نقص عضو، ضایعات نخاعی و ناهنجاری‌های مربوط به اسکلت و عضلات؛

ج) معلولیت احشای داخلی مانند ناهنجاری قلبی - عروقی، تنفسی و کلیوی.

۲. معلولیت ذهنی شامل:

الف) عقب‌ماندگی ذهنی؛

ب) بیماری‌های روانی (Aazami Aghdash, 2016: 9).

مفهوم مناسب‌سازی محیط در چند دهه گذشته تحول یافته و دامنه شمول بیشتری پیدا کرده است. این مفهوم در ابتدا مترادف با دفع موانع فیزیکی در محیط ساخته شده و در محیط بدون مانع به کار گرفته می‌شد در دهه ۱۹۸۰ م این مفهوم با قابل دسترس شدن ساختمان‌ها و محیط شهری یا «طراحی قابل دسترس»، دامنه شمول بیشتری یافت؛ در دهه ۱۹۹۰ م موضوع طراحی همه شمول مطرح شد که مفهوم مناسب‌سازی را بسیار گسترش داد و مسائلی نظیر دسترسی آسان به و سایل نقلیه عمومی، ورودی‌های یکسان برای همه، نصب انواع راهنمای صوتی، تصویری، لمسی و طراحی اجزای ساختمان‌ها برای استفاده همه مردم فارغ از میزان توانایی یا محدودیت آن‌ها را شامل شد (The convention, 2014: 120). مناسب‌سازی یعنی ایجاد شرایط محیطی در جهت استفاده یکسان از امکانات جامعه برای تمام گروه‌ها (Khaloepour et al., 2016: 273).

یکی از الزامات عمومی که باید در طراحی و مناسب‌سازی ساختمان‌ها و محیط شهری مورد لحاظ قرار گیرد دسترسی می‌باشد؛ به این معنا که بناها و فضاهای شهری باید چنان طراحی شود که همه مردم با توانایی‌های جسمی مختلف بتوانند بدون کمک دیگران و مستقلاً به آن دسترسی داشته باشند (Tehran Municipality Adaptation Headquarters, 2012: 1). دسترسی به‌طور کلی به معنای طراحی محصولات، تجهیزات، خدمات و محیط‌های مناسب برای افرادی است که دارای معلولیت (دائم، موقت) هستند (Shawn Lawton, 2014: 17)؛ یکی از معیارهای اساسی رعایت حقوق شهروندی، به‌ویژه شهروندان دارای محدودیت حرکت، قابل دسترس بودن محیط مصنوع، محیط‌های شهری و فضاهای فیزیکی، ساختمان‌های عمومی، خیابان‌ها، معابر، گذرگاه‌ها و... است و مطلوبیت فضاهای شهری، به درجه قابل دسترس بودن، ادراک و نیازهای فرد استفاده‌کننده بستگی دارد. به عبارت ساده‌تر، ممکن است یک فضای شهری از دیدگاه گروهی از افراد جامعه مناسب و از نظر طیف دیگر، نامناسب تلقی شود ولی نکته حائز اهمیت، ایجاد شرایط برابر به‌منظور دسترسی افراد مختلف به فضاهای شهری است (Rafizadeh et al., 2015: 6). ساختمان‌هایی که به‌عنوان محل کار استفاده می‌شوند بایستی به نحوی ساخته شوند که افراد با معلولیت‌های مختلف بتوانند از آن استفاده و به آن دسترسی داشته باشند (ورود و خروج). توصیه می‌شود که نوع مکانی که فقط به‌عنوان محل کار است، طوری ساخته شود که اجازه مانور دادن در محل کار را بدهد و یا به‌طور مثال مجهز به چیدمان مبلمان اداری، کلیه تجهیزات و قفسه قابل دسترسی باشند (Burjiyan et al., 2009: 60).

مشور^۱ (۲۰۱۳) در پژوهشی با عنوان «قابلیت دسترسی برای افراد دارای معلولیت در مناطق شهری مطالعه موردی آنکارا ترکیه» به تعیین مشکلاتی که افراد معلول در مناطق شهری با آن روبرو می‌شوند و دسترسی محدود افراد دارای معلولیت به خدمات به دلیل وجود موانع معماری پرداخته است و به این نتیجه رسید که استانداردهای طراحی برای افراد معلول در نمونه موردنظر رعایت نشده است؛ سیتور و میچل^۲ (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان «ادراک مربوط به دسترسی پذیری حمل‌ونقل در میان افراد دارای معلولیت: یک مطالعه تطبیقی» تسهیل‌کنندگان و موانع دسترسی به خدمات حمل‌ونقل بین افراد دارای معلولیت را موردبررسی قرار می‌دهد و نتایج آن نشان‌دهنده ارتباط پیچیده عوامل خانوادگی، اجتماعی، جغرافیایی، محیطی افراد کم‌تحرک با خدمات حمل‌ونقل می‌باشد؛ ملنیکوی^۳ (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان «انطباق مناطق شهری برای افراد با تحرک محدود»، روش‌های سازگاری عناصر بهبود و همچنین جایگزینی قطعات یکپارچه و ثابت تجهیزات در طرح‌های منطف و تبدیل شده را موردبررسی قرار داده است. در این مقاله مجموعه‌ای از راه‌حل‌ها برای سازگاری قلمرو با نیازهای افراد با تحرک محدود با استفاده از ساختارهای قابل‌تغییر در نظر گرفته شده است.

شاطریان و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «بررسی مناسب‌سازی فضاهای شهری جهت دسترسی جانبازان و معلولین نمونه موردی ادارات دولتی شهر کاشان» به بررسی مناسب‌سازی فضاهای شهری جهت دسترسی معلولین در ادارات دولتی شهر کاشان پرداخته و یافته‌ها نشان می‌دهد که بیشتر این ساختمان‌ها برای رفت‌وآمد معلولان جسمی مناسب نیستند. بهترین عملکرد در شهر کاشان را اداره بهزیستی و تأمین اجتماعی و ضعیف‌ترین عملکرد را اداره صنعت معدن و تجارت دارند. احدی و حسن‌پور (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «وضعیت فضاهای شهری برای حضور معلولان و جانبازان با رویکرد ایمن‌سازی محیطی مطالعه موردی: محله برج قربان شهر همدان» به بررسی خدمات و تسهیلات محیط شهری برای افراد معلول و جانباز پرداخته و به این نتیجه رسید که کار میدانی مطلوبی برای حضور این اشخاص با ایمنی مطلوب صورت نگرفته است. گنجگلی شراهی (۱۳۹۶) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی تناسب فضاهای عمومی شهری با نیازهای معلولان (جسمانی) در شهر ری» که به روش کیفی و به صورت مصاحبه صورت پذیرفت به این نتیجه رسید که غالب امکانات و تسهیلات شهری موجود در شهر ری برای معلولان قابل‌دسترسی نبوده و طراحی معابر و اماکن و ارائه خدمات و تسهیلات شهری برای معلولان با مسائل و معایب بسیار مواجه بوده و تأثیر چندانی برافزایش دسترسی معلولان و فراگیر نمودن شهر برای آن‌ها نداشته است. مرادزاده و همکاران (۱۳۹۷) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان «برنامه‌ریزی فضاهای شهری جهت تأمین نیازهای معلولین و جانبازان (مطالعه موردی: منطقه دو کرمان ۹)» باهدف برنامه‌ریزی جهت تأمین نیازهای معلولین و جانبازان به بررسی و برنامه‌ریزی دقیق در منطقه ۲ شهر کرمان پرداختند و به این نتیجه رسیدند که باید راهبردهای تدافعی جهت برنامه‌ریزی مناسب‌سازی فضاهای شهری مورد مطالعه جهت تأمین نیازهای معلولین استفاده شود. هاشمی و اکبری اوغاز و حنایی (۱۳۹۸) در پژوهشی تحت عنوان «تبیین عوامل افزایش امنیت به‌منظور ارتقا تعاملات اجتماعی معلولین جسمی - حرکتی» به بررسی عوامل افزایش امنیت در خیابان جهت ارتقا تعاملات اجتماعی معلولین جسمی - حرکتی پرداختند؛ نتایج نشان می‌دهد برنامه‌ریزی مؤثر، تغییرات در محیط کالبدی، فعال بودن فضا و افزایش فعالیت‌های شبانه‌روزی، روشنایی و کمک به خوانایی در خیابان، سبب افزایش امنیت خواهد شد چراکه بالا بودن تعداد ناظران در فضا موجب کاهش فعالیت‌های مجرمانه و افزایش تعاملات بین مردم و معلولین جسمی - حرکتی می‌شود.

مواد و روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی - نظری و به لحاظ ماهیت و روش، توصیفی - تحلیلی و پیمایشی است. اطلاعات موردنیاز تحقیق از روش اسنادی، کتابخانه‌ای، پیمایشی و مصاحبه با جانبازان و معلولین و کارشناسان گردآوری شده است. در این پژوهش، پرسشنامه مربوط به ادارات در بین ۳۰ نفر از کارشناسان مرتبط با موضوع توزیع شد و برای تعیین نمونه پرسشنامه مشارکت و سنجش رضایت جانبازان و معلولین از ادارات از روش نمونه‌گیری احتمالی که به نمونه‌گیری اتفاقی یا تصادفی مشهور است، استفاده شده است. این نمونه‌گیری اصل شانس برابر برای انتخاب افراد جامعه جهت عضویت در جامعه رعایت می‌گردد. نتایج این نمونه‌ها قابلیت تعمیم به کل جامعه را دارد، بنابراین دارای ارزش و اعتبار علمی است (Hafezniya, 2012: 146). با توجه به اینکه طبق آمار رسمی (اداره بهزیستی شهرستان ایذه)، جمعیت جانبازان و معلولین تحت پوشش بهزیستی و بنیاد شهید و امور ایثارگران شهرستان ایذه، ۵۰۰۰ نفر می‌باشد که ۳۱۰۰ نفر از این معلولین مربوط به شهر ایذه هستند؛ لذا از طریق فرمول کوکران حجم نمونه ۳۶۰ نفر تعیین شد و پرسشنامه به صورت تصادفی در بین جانبازان و معلولین توزیع شد.

1. Meshur

2. Sitter & Mitchell

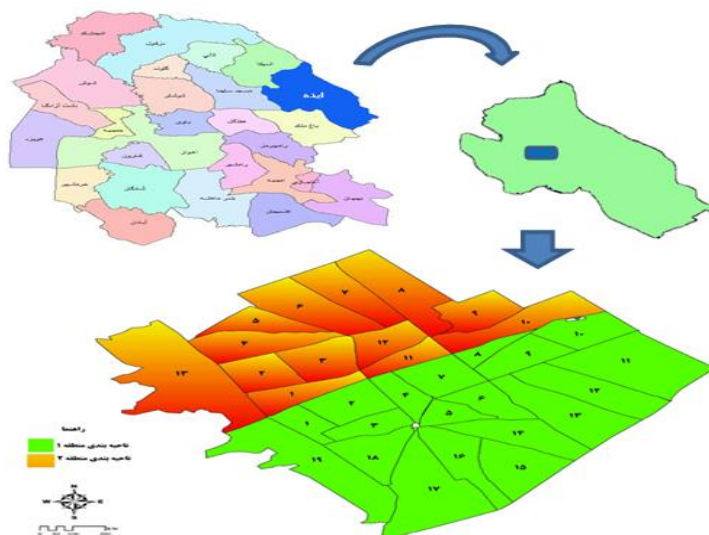
3. Melnikova

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)} = \frac{\frac{1.96^2 * 0.5 * 0.5}{0.05^2}}{1 + \frac{1}{3100} \left(\frac{1.96^2 * 0.5 * 0.5}{0.05^2} - 1 \right)} = 360$$

n= حجم نمونه؛ N= تعداد کل جامعه آماری؛ t= ضریب اطمینان (۱/۹۶)؛ d= میزان خطا (۰/۰۵)؛ p= درصد افرادی که صفت موردنظر را دارند (۰/۵) و q= درصد افرادی که صفت موردنظر را ندارند (۰/۵) (Farhangi and Safarzadeh, 2010: 258). جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیات پژوهش از تکنیک‌های آماری تی تک‌نمونه‌ای، ضریب همبستگی پیرسون و مدل تاپسیس استفاده شده است. ابزار سنجش و تحلیل داده‌ها در این پژوهش، SPSS.26 و TOPSIS بوده است. لازم به ذکر است که شاخص‌های موردبررسی در این پژوهش، اقتباس شده از پژوهش‌های شاطریان و همکاران (۱۳۹۵) و کمانرودی کجوری (۱۳۸۹) می‌باشد.

محدوده مورد مطالعه

شهرستان ایذه با پهنه‌ای حدود ۲۳۲۹٫۱ کیلومترمربع از شهرستان‌های استان خوزستان می‌باشد که در دشتی بیضی‌شکل در شمال شرقی استان واقع شده است. شهرستان ایذه بین استان چهارمحال بختیاری و استان کهگیلویه و بویراحمد و شهرستان‌های اندیکا، مسجدسلیمان و باغ‌ملک قرار دارد. این شهرستان دارای دو شهر، سه بخش و ده دهستان می‌باشد؛ شهرستان ایذه تفاوت اقلیمی خاص با دشت خوزستان دارد. این نوسانات اقلیمی تحت تأثیر ارتفاعات شرق استان می‌باشد. وجود سدهای بزرگ مخزنی نظیر شهید عباسپور و کارون ۳ بی‌تأثیر در شرایط اقلیمی این منطقه نیستند. این شهرستان به لحاظ موقعیت مکانی خود که در دامنه‌های سلسله کوه‌های زاگرس واقع شده است و وجود بارندگی فراوان در ارتفاعات زاگرس، در بخش شرقی خود دارای مناطق جنگلی و مرتعی است، این جنگل‌ها و مراتع به‌مرور که به سمت غرب شهرستان نزدیک می‌شویم کمتر شده تا این‌که بعضی مناطق کلاً از سطح شهرستان حذف می‌گردند (Savari, 2012: 23). شهر ایذه مرکز سیاسی شهرستان ایذه با مختصات جغرافیایی ۴۹ درجه و ۵۲ دقیقه طول شرقی و ۳۱ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی استان خوزستان واقع گردیده است؛ ارتفاع متوسط شهر از سطح دریای آزاد ۸۴۰ متر می‌باشد این شهر در دشت نسبتاً وسیعی واقع گردیده که گرداگرد آن را کوه‌ها و ارتفاعات احاطه نموده است (Oraki, 2015: 84). مساحت قانونی شهر ۱۶۱۰ هکتار، محدوده خدماتی ۱۲ کیلومترمربع و حوزه استحفاظی این شهر ۲۴۲ کیلومترمربع است. فاصله شهر ایذه از شهر اهواز مرکز استان ۲۰۰ کیلومتر و از تهران مرکز کشور ۸۰۰ کیلومتر است (Maab Consulting Engineers, 2014: 81).

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی و محدوده تقسیمات شهری شهر ایذه (Reference: Izeh Municipality, 2020, Drawing: Writers)

شهر ایزه دارای دو منطقه و پنج ناحیه می‌باشد که منطقه یک دارای سه ناحیه و منطقه دو دارای دو ناحیه است. منطقه یک شهر ایزه به لحاظ موقعیتی در شرق شهر قرار دارد. این منطقه از جانب شرقی، شمالی و جنوبی با محدوده شهر هم‌جوار بوده و از جانب غربی به محدوده منطقه دو و خیابان حافظ منتهی می‌شود. این منطقه دارای سه ناحیه می‌باشد و به لحاظ مساحت، ۱۰۴۹ هکتار مساحت دارد. به‌طور تقریبی با توجه به آمار سرشماری سال ۱۳۸۸، ۶۵۱۹۳ نفر در این منطقه ساکن هستند. از کاربری‌های اداری این منطقه، شهرداری شهر ایزه، اداره راه و شهرسازی شهرستان ایزه، اداره صنعت، معدن و تجارت شهرستان ایزه و ... می‌باشد. منطقه دو شهر ایزه به لحاظ موقعیتی در غرب شهر قرار دارد. این منطقه از جانب غرب، شمالی و جنوبی با محدوده شهر هم‌جوار بوده و از جانب شرقی به محدوده منطقه یک و خیابان حافظ منتهی می‌شود. این منطقه دارای دو ناحیه و به لحاظ مساحت، ۶۲۴/۱۳ هکتار مساحت دارد. به‌طور تقریبی با توجه به آمار سرشماری سال ۱۳۸۸، ۴۸۲۶۳ نفر در این منطقه ساکن هستند. از کاربری‌های اداری مهم این منطقه مراکز آموزش عالی، اداره گاز شهرستان ایزه می‌باشد.

جدول ۱- جمعیت و مساحت مناطق و نواحی شهر ایزه

منطقه	ناحیه	جمعیت ناحیه	مساحت ناحیه (هکتار)	تراکم جمعیت (نفر در هکتار)
منطقه ۱	۱-۱	۲۳۰۶۸	۳۸۸/۷۷	۵۹/۳۴
	۲-۱	۲۴۵۰۲	۳۱۲/۵	۷۸/۴۱
	۳-۱	۱۷۶۲۳	۳۴۸/۵۶	۵۰/۵۶
کل منطقه ۱		۶۵۱۹۳	۱۰۴۹/۸۳	۶۲/۰۹
منطقه ۲	۱-۲	۲۵۲۷۷	۲۸۴/۸۲	۸۸/۷۵
	۲-۲	۲۲۹۸۶	۳۳۹/۳۱	۶۷/۷۴
	کل منطقه ۲		۴۸۲۶۳	۶۲۴/۱۳

(Reference: Maab Consulting Engineers, 2023)

بحث و یافته‌های تحقیق

وضعیت شاخص‌های مناسب‌سازی از نظر کارشناسان

جهت سنجش وضعیت شاخص‌های موردبررسی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که بین شاخص‌های موردنظر در ادارات ۲۴ گانه شهر ایزه تفاوت وجود دارد. شاخص راهرو و بازشوها وضعیت مناسب‌تری نسبت به دیگر شاخص‌ها دارد و شاخص بالابر یا آسانسور و پارکینگ نامناسب‌ترین وضعیت را دارا می‌باشد.

جدول ۲- وضعیت شاخص‌های پژوهش بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای

میانگین فرض صفر = ۳						t	
فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	۳		
کران بالا	کران پایین						
۰,۳۴۸	۰,۳۴۱	۰,۰۰۳	۰,۰۰۴	۲۳	۰,۰۲۰	ورودی	
۰,۸۱۸	۰,۲۹۹	۰,۵۵۸	۰,۰۰۱	۲۳	۴,۴۵۷	راهرو	
۰,۲۸۲	۰,۴۱۴	۰,۰۶۵	۰,۰۰۳	۲۳	۰,۳۹۱	آبخوری و آب‌سردکن	
۰,۶۲۲	۰,۱۶۶	۰,۳۹۴	۰,۰۰۲	۲۳	۳,۵۷۵	راه‌پله	
۰,۱۲۵	۰,۹۴۹	۰,۵۳۷	۰,۰۰۱	۲۳	۲,۶۹۶	رمپ	
۱,۱۷۳	۲,۲۳۹	۱,۷۰۶	۰,۰۰۰	۲۳	۶,۶۲۲	بالابر	
۱,۴۴۵	۲,۲۷۴	۱,۸۶۰	۰,۰۰۰	۲۳	۹,۲۸۸	پارکینگ	
۰,۳۸۶	۰,۱۷۳	۰,۱۰۶	۰,۰۰۲	۲۳	۰,۷۸۹	فضای بهداشتی	
۱,۱۹۰	۱,۵۷۴	۱,۳۸۲	۰,۰۰۱	۲۳	۱۴,۸۸۹	علائم	
۰,۵۶۹	۰,۲۲۳	۰,۳۹۶	۰,۰۰۱	۲۳	۴,۷۳۴	بازشوها	

(Reference: Research Findings, 2023)

وضعیت شاخص‌های رضایت، تعهدات و منزلت اجتماعی از نظر جانبازان و معلولین

جهت سنجش وضعیت شاخص‌های رضایت، تعهدات و منزلت اجتماعی جانبازان و معلولین در ادارات دولتی شهر ایزده از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بین شاخص‌های موردنظر تفاوت وجود دارد. شاخص رضایت با میانگین ۲/۹۱ وضعیت مناسب‌تری نسبت به دیگر شاخص‌ها در ادارات موردنظر دارد. با توجه به سطح معناداری به دست آمده از آزمون شاخص‌ها (کوچک‌تر از ۰/۰۵)؛ لذا فرضیه‌های تحقیق تأیید و فرض صفرها رد می‌شوند.

جدول ۳- وضعیت شاخص‌های پژوهش بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای

میانگین فرض صفر = ۳						t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین‌ها	فاصله اطمینان ۹۵٪	
کران بالا	کران پایین										
۱,۱۱۴	۰,۷۰۸	۰,۹۱۱	۰,۰۰۲	۲۳	۹,۲۸۸	رضایت					
۱,۰۴۳	۰,۷۰۶	۰,۸۷۴	۰,۰۰۱	۲۳	۱۰,۷۵۷	تعهدات					
۰,۷۸۳	۰,۴۴۴	۰,۶۱۳	۰,۰۰۱	۲۳	۷,۴۸۰	منزلت اجتماعی					

(Reference: Research Findings, 2023)

رتبه‌بندی ادارات بر اساس شاخص‌ها

جهت سطح‌بندی ادارات دولتی شهر ایزده به لحاظ مناسب‌سازی برای دسترسی جانبازان و معلولین، ابتدا شاخص‌های مربوط به آن مشخص و سپس آمار و اطلاعات آن از طریق پرسشنامه استخراج گردید. در نهایت میانگین اطلاعات حاصل از شاخص‌ها به تفکیک ادارات ۲۴ گانه وارد محیط مدل تصمیم‌گیری تاپسیس گردید. این مدل، یکی از بهترین مدل‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه است و از آن، استفاده زیادی می‌شود، در این روش m گزینه به وسیله n شاخص مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. اساس این تکنیک بر این مفهوم استوار است که گزینه انتخابی، کمترین میزان فاصله را با راه‌حل ایدئال مثبت (بهترین حالت ممکن) و بیشترین فاصله را با راه‌حل ایدئال منفی (بدترین حالت ممکن) داشته باشد. فرض بر این است که مطلوبیت هر شاخص به طور یکنواخت افزایشی یا کاهش‌ی است (مؤمنی، ۱۳۹۵: ۲۱) حل مسئله با این روش مستلزم شش گام زیر است:

گام اول: کمی کردن و بی‌مقیاس سازی ماتریس تصمیم (N): برای بی‌مقیاس سازی از بی‌مقیاس سازی نورم استفاده می‌شود؛ جدول (۴)

$$n_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m a_{ij}^2}} \quad \text{رابطه (۱)}$$

جدول ۴- ماتریس تصمیم‌گیری بی‌مقیاس شده

ادارات	ورودی	راهرو	آبخوری و آسردکن	راه‌پله	رمپ	بالابر	پارکینگ	فضاهای بهداشتی	علائم	بازشوها
آموزش و پرورش	۰,۲۲	۰,۱۹	۰,۲۰	۰,۲۲	۰,۲۶	۰,۳۱	۰,۳۵	۰,۲۰	۰,۳۰	۰,۲۰
آب و فاضلاب شهری	۰,۱۵	۰,۱۹	۰,۱۴	۰,۱۷	۰,۱۱	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۱۷	۰,۱۶	۰,۲۰
امور ورزش و جوانان	۰,۲۳	۰,۱۷	۰,۱۹	۰,۱۶	۰,۳۳	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۱۶	۰,۱۸	۰,۲۰
صنعت، معدن و تجارت	۰,۱۶	۰,۲۲	۰,۱۱	۰,۱۷	۰,۱۵	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۱۲	۰,۱۴	۰,۱۵
ارشاد اسلامی	۰,۱۵	۰,۲۶	۰,۲۴	۰,۲۱	۰,۱۰	۰,۱۴	۰,۱۷	۰,۲۱	۰,۱۷	۰,۲۳
بنیاد مسکن	۰,۲۳	۰,۱۷	۰,۱۱	۰,۲۰	۰,۱۹	۰,۱۷	۰,۱۹	۰,۲۲	۰,۱۸	۰,۲۰
بنیاد شهید و ایثارگران	۰,۲۸	۰,۲۰	۰,۲۴	۰,۲۶	۰,۲۶	۰,۴۲	۰,۳۶	۰,۲۲	۰,۳۲	۰,۲۰
اداره برق	۰,۱۷	۰,۲۰	۰,۱۸	۰,۲۴	۰,۱۲	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۲۲	۰,۳۲	۰,۲۱
دادگستری	۰,۲۲	۰,۱۹	۰,۲۲	۰,۲۷	۰,۲۷	۰,۱۷	۰,۲۱	۰,۱۴	۰,۱۶	۰,۱۵
راهداری و مسکن	۰,۲۸	۰,۲۰	۰,۲۹	۰,۲۱	۰,۲۶	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۲۰	۰,۱۵	۰,۲۰
شهرداری	۰,۱۱	۰,۲۵	۰,۲۴	۰,۲۱	۰,۰۸	۰,۴۰	۰,۳۳	۰,۲۸	۰,۲۰	۰,۲۴
فنی حرفه‌ای	۰,۲۲	۰,۱۹	۰,۱۷	۰,۲۰	۰,۲۸	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۱۶	۰,۱۸	۰,۲۶
منابع طبیعی	۰,۱۱	۰,۱۵	۰,۱۲	۰,۲۲	۰,۱۱	۰,۱۴	۰,۲۳	۰,۲۰	۰,۱۶	۰,۲۱

ادارات	ورودی	راهرو	آبخوری و آبسد کن	راه‌پله	رمپ	بالابر	پارکینگ	فضاهای بهداشتی	علائم	بازشوها
اداره کار	۰,۱۸	۰,۱۹	۰,۱۷	۰,۱۷	۰,۱۳	۰,۲۰	۰,۱۶	۰,۱۶	۰,۱۶	۰,۲۰
فرمانداری	۰,۲۲	۰,۲۵	۰,۲۵	۰,۲۰	۰,۲۶	۰,۱۴	۰,۱۸	۰,۲۲	۰,۲۰	۰,۲۱
کمیته امداد امام خمینی	۰,۲۲	۰,۲۴	۰,۲۴	۰,۲۷	۰,۲۸	۰,۱۷	۰,۱۸	۰,۲۳	۰,۲۰	۰,۲۰
خدمات شهری	۰,۱۱	۰,۱۳	۰,۱۱	۰,۱۵	۰,۱۲	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۲۲	۰,۱۹	۰,۲۱
اداره گاز	۰,۲۲	۰,۱۵	۰,۲۳	۰,۱۶	۰,۲۵	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۳۰	۰,۱۸	۰,۲۱
دانشگاه آزاد	۰,۱۷	۰,۲۴	۰,۱۷	۰,۲۰	۰,۱۰	۰,۱۵	۰,۱۷	۰,۱۵	۰,۱۷	۰,۲۰
اداره بهداشتی	۰,۳۰	۰,۲۱	۰,۳۰	۰,۲۲	۰,۲۷	۰,۵۱	۰,۴۷	۰,۲۳	۰,۳۱	۰,۲۱
تأمین اجتماعی	۰,۲۴	۰,۲۶	۰,۲۳	۰,۲۱	۰,۲۶	۰,۱۵	۰,۱۹	۰,۲۲	۰,۱۷	۰,۲۱
دانشگاه پیام نور	۰,۱۶	۰,۲۰	۰,۱۷	۰,۲۱	۰,۱۱	۰,۱۵	۰,۲۰	۰,۲۲	۰,۱۷	۰,۱۴
جهاد کشاورزی	۰,۲۲	۰,۱۹	۰,۲۲	۰,۲۲	۰,۲۷	۰,۱۷	۰,۱۷	۰,۲۲	۰,۱۷	۰,۲۱
ثبات‌حوال	۰,۱۷	۰,۱۹	۰,۱۶	۰,۲۲	۰,۱۱	۰,۱۵	۰,۱۹	۰,۱۶	۰,۱۹	۰,۲۱

(Reference: Research Findings, 2023)

گام دوم: به دست آوردن ماتریس بی‌مقیاس سازی موزون (V): برای این منظور، ماتریس بی‌مقیاس شده (N) در ماتریس قطری وزن‌ها ($W_{n \times n}$) ضرب می‌شود.

رابطه (۲)

$$V = N \times W_{n \times n}$$

وزن‌ها با استفاده از طیف ساعتی و مقایسه زوجی در روش AHP به دست آورده شده است که در جدول (۵) ذکر شده‌اند.

جدول ۵- وزن شاخص‌ها با استفاده از روش AHP

ورودی	راهرو	آبخوری و آبسد کن	راه‌پله	رمپ	بالابر	پارکینگ	فضاهای بهداشتی	علائم	بازشوها
۰,۰۴	۰,۱۲	۰,۰۲	۰,۱۱	۰,۱۱	۰,۲۶	۰,۰۵	۰,۰۸	۰,۱۱	۰,۰۶

(Reference: Research Findings, 2023)

گام سوم: تعیین راه‌حل ایدئال مثبت و راه‌حل ایدئال منفی: راه‌حل ایدئال مثبت و ایدئال منفی به گونه زیر تعریف می‌شود.

$$[V] = \text{راه‌حل ایدئال مثبت} + V_i$$

$$[V] = \text{راه‌حل ایدئال منفی} - V_i$$

بهترین مقادیر برای شاخص‌های مثبت، بزرگ‌ترین مقادیر و برای شاخص‌های منفی، کوچک‌ترین مقادیر است و بدترین برای شاخص‌های مثبت، کوچک‌ترین مقادیر و برای شاخص‌های منفی بزرگ‌ترین مقادیر است.

در جدول (۶) ایدئال مثبت و منفی به تفکیک شاخص‌ها مشاهده می‌شود.

جدول ۶- ایدئال مثبت و ایدئال منفی برای شاخص‌ها

	ورودی	راهرو	آبخوری و آبسد کن	راه‌پله	رمپ	بالابر	پارکینگ	فضاهای بهداشتی	علائم	بازشوها
max	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۱	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۱۳	۰,۰۱	۰,۰۲	۰,۰۴	۰,۰۲
min	۰,۰۱	۰,۰۲	۰	۰,۰۲	۰,۰۱	۰	۰,۰۱	۰,۰۱	۰,۰۲	۰,۰۱

(Reference: Research Findings, 2023)

گام چهارم: به دست آوردن میزان فاصله هر گزینه تا ایدئال‌های مثبت و منفی: فاصله اقلیدسی هر گزینه از ایدئال مثبت (d_i^+) و فاصله هر گزینه تا ایدئال منفی (d_i^-) بر اساس فرمول‌های زیر محاسبه می‌شود.

رابطه (۴)

$$d_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^+)^2} \quad d_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2}$$

جدول ۷- فاصله از ایدئال مثبت و ایدئال منفی برای هر گزینه (ادارات)

گزینه	فاصله از ایدئال منفی	فاصله از ایدئال مثبت
آموزش و پرورش	۰,۰۹	۰,۰۶
آب و فاضلاب شهری	۰,۰۱	۰,۱۴
امور ورزش و جوانان	۰,۰۲	۰,۱۴
صنعت، معدن و تجارت	۰,۰۱	۰,۱۴
ارشاد اسلامی	۰,۰۴	۰,۱۰
بنیاد مسکن	۰,۰۵	۰,۰۹
بنیاد شهید و ایثارگران	۰,۱۲	۰,۰۳
اداره برق	۰,۰۳	۰,۱۴
دادگستری	۰,۰۵	۰,۰۹
راهداری و مسکن	۰,۰۳	۰,۱۳
شهرداری	۰,۱۱	۰,۰۴
فنی حرفه‌ای	۰,۰۳	۰,۱۴
منابع طبیعی	۰,۰۴	۰,۱۰
اداره کار	۰,۰۵	۰,۰۹
فرمانداری	۰,۰۵	۰,۱۰
کمیته امداد امام خمینی	۰,۰۵	۰,۰۹
خدمات شهری	۰,۰۱	۰,۱۴
اداره گاز	۰,۰۳	۰,۱۴
دانشگاه آزاد	۰,۰۴	۰,۱۰
اداره بهزیستی	۰,۱۴	۰,۰۱
تأمین اجتماعی	۰,۰۵	۰,۱۰
دانشگاه پیام نور	۰,۰۴	۰,۱۰
جهاد کشاورزی	۰,۰۵	۰,۰۹
ثبت‌احوال	۰,۰۴	۰,۱۰

(Reference: Research Findings, 2023)

گام پنجم: تعیین نزدیکی نسبی (CL_i) هر گزینه به راه‌حل ایدئال:

$$CL_i = \frac{d_i^-}{d_i^- + d_i^+} \quad \text{رابطه (۵)}$$

در جدول (۸) نزدیکی نسبی هر گزینه به راه‌حل ایدئال مشخص شده است.

جدول ۸- نزدیکی نسبی هر گزینه به راه‌حل ایدئال

ادارات	نزدیکی نسبی به ایدئال
آموزش و پرورش	۰,۶۱
آب و فاضلاب شهری	۰,۰۸
امور ورزش و جوانان	۰,۱۴
صنعت، معدن و تجارت	۰,۰۹
ارشاد اسلامی	۰,۳۰
بنیاد مسکن	۰,۳۵

۰,۸۲	بنیاد شهید و ایثارگران
۰,۱۷	اداره برق
۰,۳۶	دادگستری
۰,۱۸	راهداری و مسکن
۰,۷۲	شهرداری
۰,۱۷	فنی حرفه‌ای
۰,۲۷	منابع طبیعی
۰,۳۷	اداره کار
۰,۳۳	فرمانداری
۰,۳۷	کمیته امداد امام خمینی
۰,۰۹	خدمات شهری
۰,۱۸	اداره گاز
۰,۳۰	دانشگاه آزاد
۰,۹۲	اداره بهزیستی
۰,۳۴	تأمین اجتماعی
۰,۳۰	دانشگاه پیام نور
۰,۳۶	جهاد کشاورزی
۰,۳۰	ثبت‌احوال

(Reference: Research Findings, 2023)

گام ششم: رتبه‌بندی گزینه‌ها؛ هر گزینه‌ای که CL آن بزرگ‌تر باشد بهتر است. در جدول (۹) رتبه‌بندی نهایی ادارات دولتی ۲۴ گانه ذکر شده‌اند که اداره بهزیستی دارای رتبه یک و اداره آب و فاضلاب در رتبه آخر می‌باشد.

جدول ۹- رتبه‌بندی نهایی ادارات

رتبه	نزدیکی نسبی	ادارات دولتی
۱	۰,۹۲۴	اداره بهزیستی
۲	۰,۸۲۱	بنیاد شهید و ایثارگران
۳	۰,۷۱۹	شهرداری
۴	۰,۶۰۸	آموزش و پرورش
۵	۰,۳۷۴	کمیته امداد امام خمینی
۶	۰,۳۷۳	اداره کار
۷	۰,۳۶۱	دادگستری
۸	۰,۳۶	جهاد کشاورزی
۹	۰,۳۵	بنیاد مسکن
۱۰	۰,۳۴۲	تأمین اجتماعی
۱۱	۰,۳۳۳	فرمانداری
۱۲	۰,۳۰۳	دانشگاه پیام نور
۱۳	۰,۳۰۳	ثبت‌احوال
۱۴	۰,۲۹۸	ارشاد اسلامی
۱۵	۰,۲۹۶	دانشگاه آزاد
۱۶	۰,۲۶۸	منابع طبیعی
۱۷	۰,۱۷۹	راهداری و مسکن
۱۸	۰,۱۷۷	اداره گاز
۱۹	۰,۱۷	فنی حرفه‌ای
۲۰	۰,۱۶۷	اداره برق
۲۱	۰,۱۴۲	امور ورزش و جوانان

رتبه	نزدیکی نسبی	ادارات دولتی
۲۲	۰,۰۹۴	صنعت، معدن و تجارت
۲۳	۰,۰۸۷	خدمات شهری
۲۴	۰,۰۸۳	آب و فاضلاب شهری

(Reference: Research Findings, 2023)

وضعیت انطباق ادارات دولتی با استانداردها

در ضوابط و مقررات مربوط به مناسب‌سازی محیط برای معلولین، ساختمان‌های عمومی آن دسته از ساختمان‌هایی هستند که یکی از انواع خدمات عمومی را در اختیار افراد جامعه قرار می‌دهند. از آنجاکه قصد داریم مطابقت ساختمان‌های اداری را با استانداردها بررسی کنیم، این ساختمان‌ها زیرمجموعه ساختمان‌های عمومی به حساب می‌آیند. با توزیع پرسشنامه و میانگین گرفتن از نظرت کارشناسان مشخص شد که ۱۲ اداره در سطح ضعیف، ۱۱ اداره در سطح متوسط و یک اداره در سطح خوب قرار دارد که این نشان از ضعف بودن و مطابقت نداشتن ادارات با استانداردها می‌باشد. آزمون تی نشان می‌دهد میانگین رعایت استانداردها در ۲۴ اداره موردبررسی، ۲/۵۴ می‌باشد که با توجه به سطح معناداری ۰/۰۰۱ که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، فرض صفر، رد و فرض تحقیق مبنی بر عدم انطباق ادارات دولتی با استانداردها، تأیید می‌شود.

جدول ۱۰- نتایج استنباطی آزمون t تک نمونه‌ای

میانگین فرض صفر = ۳					
t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪	
				کران پایین	کران بالا
۴,۵۱۱	۲۳	۰,۰۰۱	۰,۵۴۱۶۷	۰,۲۹۳۳	۰,۷۹۰۱

(Reference: Research Findings, 2023)

وضعیت ادارات مرتبط با جانبازان و معلولین نسبت به دیگر ادارات

بی‌شک عمده‌ترین نهادهای دولتی در جهت ساماندهی طیف آسیب‌پذیر جامعه، ادارات بهزیستی، بنیاد شهید و امور ایثارگران، کمیته امداد امام و سازمان تأمین اجتماعی می‌باشند. این ادارات و سازمان‌ها در مقایسه با سایرین، مسئولیت‌های سنگینی از جمله تأمین رفاه خیل عظیمی از معلولان و جانبازان جامعه را عهده‌دارند.

بر اساس نتایج آزمون t، اداره بهزیستی با میانگین ۳/۷۲، اداره بنیاد شهید و امور ایثارگران با میانگین ۳/۴۸، کمیته امداد امام خمینی با میانگین ۳/۰۵۶ و سازمان تأمین اجتماعی با میانگین ۲/۹۶ و با توجه به سطح معناداری همگی که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است؛ لذا نسبت به سایر ادارات از وضعیت مناسب‌تری برخوردار هستند.

بررسی رابطه بین مشارکت معلولین و مناسب‌سازی محیط ادارات

ضریب همبستگی به‌دست‌آمده برای سنجش رابطه بین مشارکت معلولین و مناسب‌سازی محیط ادارات، ۰/۵۹۲ می‌باشد. این ضریب حاکی از رابطه مثبت و مستقیم مشارکت معلولین با مناسب‌سازی محیط ادارات است.

جدول ۱۱- ضریب همبستگی پیرسون بین مشارکت معلولین و مناسب‌سازی ادارات

همبستگی			
مناسب‌سازی ادارات	مشارکت		
۵۹۲ .۰	۱	ضریب همبستگی پیرسون	مشارکت
۰,۰۰۲	-	سطح معناداری	
۲۴	۲۴	فراوانی	
۱	۵۹۲ .۰	ضریب همبستگی پیرسون	مناسب‌سازی ادارات
-	۰,۰۰۲	سطح معناداری	
۲۴	۲۴	فراوانی	

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

(Reference: Research Findings, 2023)

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

اگر از دید جانبازان، معلولان، سالمندان و افراد کم‌توان به فضاهای شهری همچون خیابان‌ها، پارک‌ها، درمانگاه‌ها، بانک‌ها، فرو شگاه‌ها، حمل‌ونقل عمومی، ساختمان‌های عمومی از جمله ادارات دولتی و بسیاری از زیرساخت‌های دیگر نگاه کنیم، نامناسب بودن فضای شهر و تجربه سخت این قشر در جامعه‌ای با این حجم از موانع را به‌خوبی لمس خواهیم کرد. با اینکه نوع نگاه به جانبازان و معلولین در شهر ایده اندکی متفاوت‌تر از گذشته شده است و پیوسته بر مشارکت اجتماعی این قشر در کنار سایر افراد جامعه تأکید می‌شود اما فضاهای شهری نامناسب مانع اجرایی شدن این طرح می‌شود. در پژوهش فعلی با توجه به یافته‌های مدل تاپسیس و رتبه‌بندی ادارات مشخص شد که اداره بهزیستی و بنیاد شهید و امور ایثارگران که به‌نوعی نسبت به سایر ادارات ارتباط بیشتری با جانبازان و معلولین دارند، در رتبه اول و دوم از نظر رعایت مناسب‌سازی‌ها قرار دارند؛ نکته قابل توجه در این رتبه‌بندی اداره فرمانداری است که رتبه یازدهم را دارا می‌باشد. این مهم در صورتی است که این اداره هر ساله گزارشی از مناسب‌سازی سایر ادارات دولتی جهت دسترسی جانبازان و معلولین تهیه می‌کند. همچنین طبق ماده ۲ قانون جامع حمایت از حقوق معلولان، شهرداری‌های سراسر کشور موظف‌اند از صدور پروانه احداث و پایان کار برای ساختمان‌ها و اماکن عمومی و معابری که ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای معلولان را رعایت نکرده باشند، خودداری نمایند. با توجه به نتیجه آزمون t که در جدول شماره (۱۱) گزارش شده است، میانگین رعایت استانداردها ۲/۸۶ می‌باشد و سطح معناداری (۰/۰۰۱) که کوچک‌تر از مقدار ۰/۰۵ می‌باشد، فرض صفر رد می‌شود و می‌توان این‌گونه نتیجه حاصل کرد که طراحی محیط ادارات دولتی موردبررسی در شهر ایذه با استانداردهای مناسب‌سازی فضاها برای جانبازان و معلولین مطابقت ندارد؛ و همچنین جانبازان و معلولین از عدم در نظر گرفتن نیازهای آن‌ها در فضاهای شهری و ادارات دولتی دچار مشکل می‌شوند؛ بنابراین باید اقداماتی صورت گیرد که باعث مشارکت و حضور هرچه بیشتر افراد با محدودیت‌های حرکتی در ادارات دولتی شود؛ بنابراین نتایج این تحقیق از حیث عدم رعایت استانداردهای طراحی برای افراد معلول، مناسب نبودن فضاهای اداری برای دسترسی معلولان، عدم امنیت فیزیکی معلولان، عدم دسترسی مناسب معلولان به امکانات و تسهیلات شهری با تحقیقات مشر (۲۰۱۳)؛ شاطریان و همکاران (۱۳۹۵)؛ احدی و حسن‌پور (۱۳۹۶)؛ گنجگلی شراهی (۱۳۹۶) و هاشمی و اکبری اوغاز و حنایی (۱۳۹۸) همسو است.

با توجه به نتایج حاصل از پژوهش پیشنهادهایی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

- ✓ آگاهی بخشی، اطلاع‌رسانی و آموزش‌های لازم به ادارات در جهت دسترسی معلولین؛
- ✓ بهبود بخشیدن به وضعیت مناسب‌سازی در ادارات دولتی؛
- ✓ فراهم نمودن زمینه مشارکت معلولین در ادارات؛
- ✓ بهبود شاخص‌های دسترسی برای معلولین در ادارات جهت حضور معلولین در جامعه؛
- ✓ خلق فرصت‌های مناسب و رفع موانع و مشکلات دسترسی در فضاهای عمومی شهری به‌خصوص در ادارات دولتی؛
- ✓ انجام هماهنگی بین دستگاه‌ها و ادارات با نگاه ویژه به معلولین و حقوق آن‌ها؛
- ✓ اصلاح ساختارهای مدیریتی - اجرایی؛
- ✓ ارائه آموزش‌های ضمن خدمت مستمر عوامل فنی و اجرایی واحدهای سازمانی مربوط به مناسب‌سازی فضاهای شهری جهت دسترسی معلولین در شهر ایذه توسط، بهزیستی، بنیاد شهید و امور ایثارگران، شهرداری، فرمانداری و استانداری؛
- ✓ آگاه‌سازی مردم و مسئولان در خصوص ضرورت حضور معلولان در جامعه از طریق رسانه‌های ارتباط جمعی؛
- ✓ نظارت دقیق مسئولان اجرایی بر روند ساخت‌وساز ساختمان‌ها به‌ویژه ساختمان‌های عمومی؛
- ✓ بهره‌گیری از دیدگاه‌های معلولین در امر مناسب‌سازی فضاهای شهری و محیط ادارات و برآورد نیازهای آن‌ها و همچنین بهره گرفتن از توانایی فکری و مالی شهروندان؛
- ✓ ایجاد علائم و تابلوهای راهنما و علائم حسی ویژه معلولان و همچنین نابینایان جهت دسترسی آسان آن‌ها به ادارات دولتی؛
- ✓ ایجاد سرویس‌های بهداشتی، ورودی، راهرو، آب‌خوری و آب‌سرد کن، پله‌ها و... مناسب و استاندارد در ادارات؛
- ✓ ایجاد مسیر بدون مانع و برجستگی؛
- ✓ نصب آسانسور در ادارات و دسترسی پارکینگ ادارات به آسانسور.

ملاحظات اخلاقی:

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی: هزینه‌های مطالعه حاضر توسط دانشگاه شهید چمران اهواز تأمین شد.

تعارض منافع: بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

1. Abodllahi, H., Kamali, M., & Mubaraki, H. (2016). Investigating the Relationship between Extraversion and Introversion with Job Satisfaction of employed persons with disabilities. *Journal of Organizational Culture Management*, No. 4, 1025-1042. [In Persian]
2. Ahadi, M.R., & Hassanpour, M.Z. (2017). The situation of urban space for the presence of the disabled and veterans with the approach of environmental safety (Case study: Borj Ghorban neighborhood of Hamadan). *Quarterly Journal of Rahvar Research Studies*, No. 21, pp. 127-146. [In Persian]
3. Akbari Oghaz, Z., & Hanaei, T. (2019). Explaining the factors of increasing security in order to promote the social interactions of the people with physical disability. *Quarterly Journal of Sustainable Architecture and Urban Planning*, Vol. 7, No. 1, pp. 85-98. [In Persian]
4. Azimi Aghdash, M. (2016). Rules and regulations of urban planning and architecture for the disabled. Tehran: Noavar Publications. [In Persian]
5. Bahmanpour, H., & Salajagheh, B. (2008). Quantitative and qualitative study of urban spaces in Tehran from a user perspective for the disabled (Case study: Laleh Park). *Quarterly Journal of Urban Management*, No. 21, pp. 7-18. [In Persian]
6. Bazi, K.R., Kiani, A., & Afrasiabi Rad, M.S. (2010). Assessing urban traffic and the needs of the disabled and veterans using the Topsis decision model (Case study: Shiraz). *Journal of Urban Research and Planning*, Vol. 1, No. 3, pp. 103-130 [In Persian].
7. Borjjan, M., & Joghtabi, B. (2009). Adaptation standards of buildings and urban environments for people with disabilities, Public Relations of the Welfare Organization. First Edition, Tehran. [In Persian]
8. Etemad Sheikh al-Islami, S.F., & Deljavan, S. (2014). Urban adaptation method for people with disabilities (guide to using adaptation rules and regulations on a case-by-case basis). *Soffeh Magazine*, No. 65, pp. 35-60 [In Persian].
9. Farhangi, A.A., & Safarzadeh, H. (2010). Research methods in humanities. Tehran: Pooyesh Publications, Third Edition. [In Persian]
10. Ganjgali Sharahi, M., Sam Aram, E., & Khaksari, A. (2017). Assessing the suitability of urban public spaces with the needs of the people with (physical) disability in Rey City. Master Thesis, Allameh Tabatabai University. [In Persian]
11. Hafezniya, M.R. (2012). An introduction to research methodology in humanities. Tehran: Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books (SAMT), Twelfth Edition. [In Persian]
12. Jomepoor, M., Issalou, A.A., & Issailou, S. (2016). Capacity assessment of urban spaces in responding to the needs of physically-impaired groups, Case study: Central part of Qom. *Journal of Urban Research and Planning*, Vol. 7, No. 26, pp. 36-21.
13. Kamanroudi Kajori, M. (2010). Structural pathology of Tehran urban development management with emphasis on adaptation of urban spaces for the disabled. *Quarterly Journal of Urban Management*, No. 25, 99-114. [In Persian]
14. Khalouipour, E., Aminizadeh, N.K., Shamsoddin Baftani, N., & Rafian, M. (2016). Adaptation and accessibility of the environment for groups with visual impairments, selected papers of the National Conference on Adaptation of Places and Passages, pp. 272-279. [In Persian]
15. Maab Consulting Engineers. (2014). A comprehensive plan (development and civil engineering) of Izeh city. [In Persian]
16. Mo'meni, M. (2016). New topics in operations research. Tehran: Moallem Publications, Seventh Edition. [In Persian]
17. Moradzadeh, F., Ghazanfarpour, H., & Abdullahi, A.A. (2018). Urban space planning to meet the needs of the disabled and veterans (Case study: District 2 of Kerman). Master Thesis, Bahonar University of Kerman. [In Persian]

18. Oraki, P. (2015). Geographical analysis of factors affecting social security of Ahvaz. Perspectives of Izeh Citizens, Supervised by Nahid Sajjadian and Morteza Nemati, Master Thesis, Department of Geography, Shahid Chamran University. [In Persian]
19. Pakzad, J. (2004). Node and Square: Semantic Study of Three Words in Urban Planning. Municipalities Monthly, No. 67, pp. 8-17. [In Persian]
20. Reiki, A.N., Kiani, A., Khamar, G.A. (2018). Analysis of urban road spaces with emphasis on adaptation for the disabled and physically disabled (Case study: Zabol city center). Master Thesis, Zabol University. [In Persian]
21. Savari, M. (2012). Investigation of the worn-out texture of Izeh city. Supervised by Saeed Maleki, Bachelor's thesis, Department of Geography, Shahid Chamran University of Ahvaz. [In Persian]
22. Shaterian, M., Ashnavi, A., & Ganjipour, M. (2015). A study of the adaptation of urban spaces for the access of the disabled and veterans (Case Study: Kashan Governorate Offices). Journal of Spatial Planning, No. 22, pp. 59-75. [In Persian]
23. Statistical yearbook of the country. (2018). Statistical Center of Iran. Tehran: Office of the President, Public Relations and International Cooperation, First Edition. [In Persian]
24. Tavassoli Naeini, M., & Kaviar, M.H. (2008). Reflections on the rights of persons with disabilities from the perspective of the convention on the rights of persons with disabilities. Journal of Private Law Thoughts, No. 13, pp. 51-81. [In Persian]
25. Tehran Municipality Adaptation Headquarters. (2012). Instructions for adapting urban spaces for people with physical and mobility disabilities. Tehran Municipality. [In Persian]
26. Vahed Shirtari, M., Hassani, A., & Aghaei Bajestani, M. (2018). Investigating the compensation of claims compensable to veterans and the disabled due to lack of management of urban environment adaptation. Quarterly Journal of Urban Management, No. 52, pp. 219-229. [In Persian]
27. Gharebaghi, A., Mostafavi, M. A., Chavoshi, S. H., Edwards, G., & Fougeyrollas, P. (2018). The role of social factors in the accessibility of urban areas for people with motor disabilities. ISPRS International Journal of Geo-Information, 7(4), 131. [In Persian]
28. Melnikova, E. Lepert, M. Popov, A. & Sorokoymova, T. (2019). Adapting urban areas for people with limited mobility. In E3S Web of Conferences (Vol. 97, p. 01033). EDP Sciences.
29. Meshur, H. F. A. (2013). Accessibility for People With Disabilities in Urman Spaces: A Case Study of Ankara, Turkey. ArchNet-IJAR, 7(2).
30. Rafizadeh, N., Nozari, Sh., Ghasemzadeh, M., Mandegar, M. (2015). Application Guide of Design Criteria for People with Disability, Tehran: BHRC Publication. No 678, (Second Publication). [In Persian]
31. Shawn Lawton, H., Abou-Zahra, Sh. Brewer, j. (2014). The Role of Accessibility in Universal Web. Preceding of the 11 the Web for all, Seoul, and Republic of Korea.
32. Sitter, K. C. & Mitchell, J. (2019). Perceptions of Para transit accessibility among persons with disabilities: an adapted photo voice study. Published on Sep 1, 2020 in Health Promotion Practice. DOI: 10.1177/1524839919888484.